

Éva B. Halász

ARHONTOLOGIJA VELIKOG KALNIKA U SREDNJEM VIJEKU

Éva B. Halász
Magyar Medievisztikai Kutatócsoport
MTA-HIM-SZTE-MOL
Budapest-Szeged

UDK 929.52:353"12/15"
94(497.5Veliki Kalnik)"12/15"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 18.6.2014.
Prihvaćeno: 12.11.2014.

Comitatus Veliki Kalnik prostirao se oko tvrdog grada Veliki Kalnik. U razdoblju Arpadovića, ta je upravna jedinica bila nezavisna kraljevska županija, na čijem je čelu bio *comes*. U 14. st. postao je županat unutar velike Križevačke županije. Nosioci vlasti u županatu bili su kaštelan (kasnije kapetan), zemaljski župan, stotnik i pristav. U članku se donose arhontološki podaci za to područje od prvih poznatih podataka do kraja srednjega vijeka.

Ključne riječi: Veliki Kalnik, arhontologija, kapetan (*capitaneus*), kaštelan (*castellanus*), zemaljski župan (*comes terrestris*), stotnik (*centurio*), pristav (*pristaldus*), srednji vijek

Ruševine tvrdog grada Veliki Kalnik (mađ. Nagykemlék) smještene su u sjevernom dijelu Hrvatske, u blizini Križevaca. Utvrda je zasigurno izgrađena prije 1242., jer se te godine spominje u napadu Tatara.¹ Kralj Stjepan V. darovao je 1270. tvrdo grad i njegov pripadajući posjed banu Rolandu od roda Rátót. Kralj Andrija III. spominje ga 1291. kao kraljevski *castrum*. U anžuvinskom razdoblju Veliki Kalnik pripadao je posjedu (*honor*) slavenskog bana. Između 1396. i 1405. posjedovao ga je Vuk Hrvatinić, a nakon njegove smrti držala ga je njegova udovica. Kraljica Barbara, supruga kralja Žigmunda dobila ga je 1409. godine. Kasnije su ga u zalogu držali Ivan Gorjanski i njegova supruga, a potom i mazovski vojvoda Ziemowit IV. Godine 1428. dobio ga je zagrebački biskup Ivan Alben, koji ga je oporučno ostavio svojoj Crkvi. Kralj ga je ipak uspio povratiti te ga je 1435. dao bosanskom kralju Tvrtku II., a 1439. Ulriku Celjskom u zalog.² Godine 1481. kralj Matijaš darovao je Veliki Kal-

¹ O povijesti tvrdog grada Veliki Kalnik, vidi: Gjuro Szabo, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, Zagreb 1920., str. 94-98.

² Pál Engel, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457* [Svjetovna arhontologija Ugarske 1301.-1457.], sv. 1, Budapest 1996., str. 371, *sub voce* "Nagykemlék". Osim tisanog izdanja postoji i

nik Vladislavu Kosači, hercegu od sv. Save,³ a potom 1487. Andriji Botu od Bajne u zalog.⁴ Kralj Vladislav II. darovao je tvrđi grad hercegu Ivanišu Korvinu, sinu kralja Matijaša 1490.,⁵ te to darovanje pretvorio u zalog 1494.⁶ Nakon smrti Kristofora, sina Ivaniša Korvina, 1506., kralj je Veliki Kalnik darovao Ivanišovoj udovici Beatrici i kćeri Elizabeti.⁷ Godine 1510., od kralja ga je dobio Juraj Brandenburški.⁸

Oko tvrdog grada prostiralo se područje koje je u razdoblju vladavine Arpadovića činilo neovisnu kraljevsku županiju Kalnik. Kada je ona točno uspostavljena, nije poznato. U 14. st. *comitatus* Veliki Kalnik postao je jedan od županata u granicama velike Križevačke županije. Povijest tog županata povezana je s poviješću tvrdog grada Veliki Kalnik, jer su mu na čelu bili kaštelani njegovih različitih vlasnika. Tako su, primjerice, kad je grad posjedovao bosanski kralj Tvrtko II., kaštelani također bili iz Bosne. Ponekad, kaštelan i zemaljski župan (*comes terrestris*) izdavali su isprave zajedno, ali su razdoblja između pojedinih isprava izdanih na taj način bila duga. U međurazdobljima, zemaljski župani izdavali su isprave sami.⁹ Točna veza između kaštelana odnosno kapetana i zemaljskog župana Velikog Kalnika zahtjeva daljnja istraživanja.¹⁰

Dužnosnici županije (*comitatus*) Veliki Kalnik obuhvaćali su u 13. st. župana (*comes*) i zemaljskog župana (*comes terrestris*). U kasnijem razdoblju, kada je Veliki Kalnik bio županat, najvažniji položaji u njemu bili su kaštelan i zemaljski župan. U 15. st. naslov "kapetan" (*capitaneus*) pojavljuje se u ispravama umjesto onog kaštelana. U 13. i 14. st. u dokumentima se spominju i niži dužnosnici (*centurio, pristaldus*), ali kasnije iz njih iščezavaju. Njihovi položaji su sigurno bili popunjavani i u drugoj polovici 14. i u 15. st., ali nam imena njihovih nositelja nisu navedena u izvorima.¹¹

CD-ROM izdanje pod naslovom *Magyar Középkori adattár. Magyarország világi archontológiája 1301-1457. Középkori magyar genealógia* [Baza podataka o srednjovjekovnoj Ugarskoj. Svjetovna arhontologija Ugarske 1301.-1457. Srednjovjekovne ugarske genealogije], Budapest 2001.

³ 18. siječnja 1481. (MNL OL DL 38103).

⁴ 1. siječnja 1487. (MNL OL DL 65570.).

⁵ 31. srpnja 1490. (MNL OL DL 19657).

⁶ 11. svibnja 1494. (MNL OL DL 75707. Vidi i: MNL OL DL 67578, 24993, 67577, 68133, 101874, itd.).

⁷ 8. prosinca 1506. (MNL OL DL 37791).

⁸ 22. ožujka 1510. (MNL OL DL 37868).

⁹ Primjerice, Vaganec i Jurica, kapetani Velikog Kalnika i zemaljski župan Nikola od Pataka izdali su 1. kolovoza 1459. jednu ispravu (AHAZU D-XIII-44, MNL OL DF 231426). Do 1466. nema dokumenata koje bi zajedno izdali kaštelani, odnosno kapetani, i zemaljski župani zajedno (29. travnja 1466., AHAZU D-XIV-45, MNL OL DF 231524), ali su zemaljski župani samostalno izdali pet isprava (18. rujna 1459., AHAZU D-XIII-46; MNL OL DF 231428, 30. lipnja 1461., MNL OL DL 35634; 4. kolovoza 1461., HDA DMV no. 394, MNL OL DF 218878; 23. travnja 1465., GYMSM Soproni Levéltára. Csornai Konvent Hiteleshelyi Levéltára. Copiae litterarum. 5640/461, MNL OL DF 286775; 6. kolovoza 1465., AHAZU D-XIV/34, MNL OL DF 231513).

¹⁰ O županatu Veliki Kalnik vidi: Frigyes Pesty, *A magyarországi várispánságok története különösen a XIII. században* [Povijest ugarskih županata, posebice u 13. stoljeću], Budapest 1882., str. 276-281; Gyula Kristó, *A vármegyék kialakulása Magyarországon* [Pojava županija u Ugarskoj], Budapest 1988., str. 312-313.

¹¹ Postoji samo jedan izuzetak. Adrian, sin Tome bio je *pristaldus* u 15. stoljeću (vidi tablicu pristava). Takva je bila situacija i u Križevcima, drugom dobro poznatom županatu Slavonije.

U posljednjih dvadeset godina dva mađarska povjesničara bavila su se srednjovjekovnom ugarskom arhontologijom. Prvo je 1996. Pál Engel objavio knjigu o dužnosnicima Kraljevstva od 1301. do 1457.¹² Attila Zsoldos sakupio je podatke o arhontologiji razdoblja Arpadovića i objavio je 2011. godine.¹³ No, oni su se koncentrirali samo na više položaje, na dužnosnike od kaštelana naviše. Zemaljski župani i niži dužnosnici slavonskih županata nisu obuhvaćeni. Postoje i neki podaci o kaštelanima koje treba ispraviti, jer su novi izvori objavljeni u posljednja dva desetljeća te su pronađeni novi podaci o pojedinim kaštelanima, koji do tada nisu bili uključeni u dosad sastavljenim arhontologijama. Naravno, i podaci ove arhontologije bit će sigurno nadopunjeni i izmijenjeni novim istraživanjima i izdanjima.

Popis korištenih kratica:

AČK AA	Arhiv Čazmanskog kaptola. Acta Antiqua
ACZ AA	Arhiv Zagrebačkog kaptola (Archivum Capituli Zagrabienensis). Acta Antiqua
AHAZU	Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
Anjou-oklt.	Gyula Kristó et al., <i>Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia</i> , vol. 1-, Budapest – Szeged 1990.-
CD	Tadija Smičiklas et al., <i>Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae</i> , 18 vol., Zagreb 1904-1990.
D	Zbirka latinskih isprava. Diplomata Latina
DF	Diplomatikai Fényképgyűjtemény (Diplomatička zbirka fotokopija)
DL	Diplomatikai Levéltár (Diplomatički arhiv)
GYMSM	Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár (Mađarski nacionalni arhiv – Arhiv županija Győr – Moson – Sopron)
HDA	Hrvatski državni arhiv
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Mađarski nacionalni arhiv. Državni arhiv)
NAZ	Nadbiskupijski arhiv Zagreb
Pannonhalmi rendtörténet	A pannonthalmi Szent-Benedek-rend története, priir. László Erdélyi i Pongrác Sörös, 12 vol., Budapest 1902-1916.
SML	Magyar Nemzeti Levéltár Somogy Megyei Levéltár (Mađarski nacionalni arhiv – Arhiv županije Somogy)
Sv. Jelena Koruška	Plemenita općina Sv. Jelena Koruška
Vas. reg.	Péter Kóta, <i>Középkori oklevelek Vas megyei levéltárakban I. Regeszták a vasvári káptalan levéltárának okleveleiről (1130) 1212-1526.</i> Szombathely 1997.
VML	Magyar Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltár (Mađarski nacionalni arhiv – Arhiv županije Vas)
ZsO	Elemér Mályusz et al., <i>Zsigmondkori oklevéltár</i> , vol. 1-, Budapest 1951.-

¹² Engel, *Magyarország világi archontológiája*.

¹³ Attila Zsoldos, *Magyarország világi archontológiája 1000-1301* [Svjetovna arhontologija Ugarske 1000.-1301.], Budapest 2011.

1. Župan (comes)¹⁴

Župan je bio na čelu kraljevske županije Kalnik u razdoblju Arpadovića.

Ime župana	Prvi i posljednji spomen u izvorima
Folkmar (od roda Rátót) [Fulcumarus] ¹⁵	<u>1253.</u> (AHAZU D-I-57; MNL OL DF 230141; CD 4, dok. 473, str. 543)
Nikola, sin Stjepana (od roda Gutkeled) [Nicolaus filius Stephani] (cancellarius dapiferorum kralja Bele IV.)	<u>1263.</u> (MNL OL DL 548; CD 5, dok. 758, str. 257-258) <u>6. listopada 1266.</u> (AHAZU D-II-16; MNL OL DF 230180; CD 5, dok. 873, str. 395)
Petar [Petrus]	<u>nakon 6. listopada 1266.</u> (HDA DMV 19; MNL OL DF 218516; CD 5, dok. 886, str. 416-417)
Lovro, sin Keménya [Laurentius filius Kemeny]	<u>19. listopada 1269.</u> (Pannonhalmi rendtörténet 10, str. 532)
Roland, sin Dominika (od roda Rátót) [Rolandus filius Dominici]	<u>13. lipnja 1270.</u> (CD 5, dok. 5, str. 546-549) <u>17. lipnja 1272.</u> (HDA ACZ AA, sv. 13, br. 91.B; MNL OL DF 256374; CD 5, dok. 80, str. 633-635)

2. Kaštelan i kapetan¹⁶

Kaštelan (kasnije kapetan) bio je na čelu tvrdog grada Veliki Kalnik.

Ime kaštelana Velikog Kalnika	Prvi i posljednji spomen u izvorima
Pavao [Paulus]	<u>7. srpnja 1321.</u> (AHAZU D-V-109; MNL OL DF 230554; CD 14, dok. 331, str. 444-446) <u>1. lipnja 1322.</u> (AHAZU D-III-52; MNL OL DF 230304; CD 9, dok. 54, str. 65-66; Anjou-oklt. 6, reg. 603)
Nikola, sin Herborta [Nicolaus filius Herborth]	<u>22. ožujka 1334.</u> (NAZ DON 9; MNL OL DF 252343; CD 10, dok. 102, str. 155-157)
Nikola, sin Nikole [Nicolaus filius Nicolai]	<u>26. studenog 1336.</u> (AHAZU D-III-107; MNL OL DF 230356; CD 10, dok. 214, str. 283-284; Anjou-oklt. 20, reg. 449) <u>11. ožujka 1343.</u> (AHAZU D-IV-11; MNL OL DF 230382; CD 11, dok. 34, str. 46-47; Anjou-oklt. 27, reg. 100)
Nikola Vörös (Crveni) [Nicolaus Viris]	<u>3. kolovoza 1344.</u> (AHAZU D-IV-22; MNL OL DF 230393; CD 11, dok. 109, str. 147-148; Anjou-oklt. 28, reg. 538)
Pavao (ujedno comes Crisiensis) [Paulus]	<u>17. veljače 1346.</u> (MNL OL DL 103268) <u>prije 13. ožujka 1346.</u> (MNL OL DL 3828; CD 11, dok. 211, str. 275-277)

¹⁴ Podcrtani datumi spominju se u: Zsoldos, *Magyarország világi archontológiája*, str. 160-161.

¹⁵ U ispravi se naziva comes de Kemluk vice Stephani bani. Attila Zsoldos spominje i Petra, koji bi bio župan Velikog Kalnika 1246., ali se radi o krivo datiranoj ispravi iz 1266. godine (Isto, str. 160.).

¹⁶ Podcrtani datumi spominju se u Engel, *Magyarország világi archontológiája*, str. 371-372.

Jakov, sin Dionizija (ujedno <i>comes Crisiensis</i>) [<i>Jacobus filius Dyonisii</i>]	<u>17. studenog 1346.</u> (HDA NRA, fasc. 1536, br. 187; MNL OL DL 33741; CD 11, dok. 205, str. 269 i dok. 253, str. 331-332) <u>prije 28. lipnja 1347.</u> (HDA Acta Paulinorum, Garig, sv. 1, br. 24; MNL OL DL 35189; CD 11, dok. 284, str. 374-375)
Petar [<i>Petrus</i>]	<u>27. svibnja 1349.</u> (MNL OL DL 4047; CD 11, dok. 403, str. 532)
Petar, sin Mihovila (ujedno <i>comes Crisiensis</i>) [<i>Petrus filius Mychaelis</i>]	<u>prije 14. studenog 1351.</u> (MNL OL DL 4229; CD 12, dok. 38, str. 46-47) <u>24. ožujka 1352.</u> (AČK AA 11; MNL OL DF 282330)
Benedikt, sin Dominika [<i>Benedictus filius Dominici</i>]	<u>13. ožujka 1354.</u> (MNL OL DL 35859; CD 12, dok. 173, str. 231-232) <u>2. lipnja 1355.</u> (AHAZU D-V-109; MNL OL DF 230554; CD 14, dok. 331, str. 444-446)
Benedikt Niger (Crni) [<i>Benedictus Niger</i>]	<u>2. travnja 1359.</u> (HDA Depositi: Obitelj Bešenić. Kasete 1/1; MNL OL DF 279533; Anjou-oklt. 26, reg. 66)
Juraj, sin Rewolda [<i>Georgius filius Rewoldi</i>]	<u>21. ožujka 1368.</u> (AHAZU D-V-78; MNL OL DF 230523; CD 14, dok. 79, str. 124-126)
Nikola od Vértesa [<i>Nicolaus de Virtus</i>]	<u>4. lipnja 1370.</u> (AHAZU D-V-109; MNL OL DF 230554; CD 14, dok. 331, str. 444-446)
Emerik [<i>Emericus</i>]	<u>21. listopada 1372.</u> (AHAZU D-V-109; MNL OL DF 230554; CD 14, dok. 331, str. 444-446)
Nikola od Vértesa (ujedno <i>comes Crisiensis</i>) [<i>Nicolaus de Virtus</i>]	<u>4. travnja 1373.</u> (AHAZU D-VI-5; MNL OL DF 230560; CD 14, dok. 388, str. 511-512)
Ladislav, sin Povše [<i>Ladislavus filius Pousa</i>]	<u>29. svibnja 1375.</u> (MNL OL DL 41975; CD 15, dok. 95, str. 130-131)
Toma, sin Nikole [<i>Thomas filius Nicholai</i>]	<u>11. kolovoza 1383.</u> (AHAZU D-VI-72; MNL OL DF 230628; CD 16, dok. 304, str. 384)
Lovro, sin Fabijana od Vratne [<i>Laurentius filius Fabiani de Wrathna</i>]	<u>16. kolovoza 1384.</u> (AHAZU D-VI-87; MNL OL DF 230642; CD 16, dok. 363, str. 483)
Stjepan, sin Ivana od Csúzija [<i>Stephanus filius Johannis de Chuzi</i>]	<u>9. rujna 1392.</u> (AHAZU D-VIIA-54; MNL OL DF 230713; CD 17, dok. 343, str. 473-475)
Matej, sin Jurja [<i>Mattheus filius Georgii</i>]	<u>prije 26. siječnja 1395.</u> ¹⁷ (AHAZU D-VIIA-39; MNL OL DF 230807; CD 18, dok. 136, str. 206-208)
Dragoš [<i>Dragos</i>]	<u>10. travnja 1397.</u> (AHAZU D-VIIA-39; MNL OL DF 230807; CD 18, dok. 136, str. 206-208)
Petar Vuković [<i>Petrus Walkowich</i>]	<u>14. listopada 1399.</u> (AHAZU D-VIIA-110; MNL OL DF 230772; CD 18, dok. 342, str. 490-491)
Andrija, sin Strezivoja [<i>Andreas filius Ztreziuooy</i>]	<u>26. veljače 1404.</u> (AHAZU D-VIIB-30; MNL OL DF 230839) <u>3. lipnja 1404.</u> (AHAZU D-VIIB-35; MNL OL DF 230843)
Tvrdislav Galešić [<i>Terdizlaus Galesich</i>]	<u>24. ožujka 1405.</u> (AHAZU D-VIIB-39; MNL OL DF 230847)
Bartolomej Fáncs [<i>Bartholomeus Fanch</i>]	<u>20. listopada 1405.</u> (AHAZU D-VIIB-42; MNL OL DF 230850)

¹⁷ Vidi: AHAZU D-VIIA-66; MNL OL DF 230728.

Herman [<i>Hermannus</i>]	<u>19. listopada 1406.</u> (AHAZU D-VIIB-51; MNL OL DF 230859)
Nikola, sin Benedikta [<i>Nicolaus filius Benedicti</i>]	<u>23. kolovoza 1407.</u> (HDA Sveti Jelena Koruška 26; MNL OL DF 286099; Vjestnik 6 (1904.), dok. 26, str. 260-261) <u>18. listopada 1407.</u> (MNL OL DL 35911; ZsO 2, reg. 5769)
Udalrik Obducha [<i>Wdalrico Obducha</i>]	<u>23. listopada 1408.</u> (AHAZU G-I-4)
Grgur, sin Frederika [<i>Gregorius filius Frederici</i>]	<u>19. ožujka 1409.</u> (MNL OL DL 35912) <u>26. ožujka 1409.</u> (MNL OL DL 35913; ZsO 2, reg. 6688)
Sigismund od Neuhausa (ujedno <i>exactor martutinarum</i>) [<i>Sigismundus de Novo Castro</i>]	<u>28. listopada 1409.</u> (MNL OL DL 43014; ZsO 2, reg. 7156) <u>28. srpnja 1416.</u> (HDA Archivum Capituli Zagrabiensis, sv. 100, br. 82.B; MNL OL DF 256973; ZsO 5, reg. 2156)
Andrija, sin Henrika od Rehnitza (<i>vicebanus, comes Crisiensis</i>) [Andreas filius Henrici]	<u>15. prosinca 1422.</u> (HDA DMV 216; MNL OL DF 218710; ZsO 9, reg. 1249)
Ivanka i Juraj, kneževi Krbavski [Ivanka et Georgius comites Corbavie]	<u>7. srpnja 1425.</u> (VML Vasvári káptalan országos lt. Litt. Instr. 12/4; MNL OL DF 262543; Vas. reg. br. 282, str. 103)
Henrik od Plomberga [<i>Henricus Plomberg</i>]	<u>17. svibnja 1429.</u> (HDA DMV 216; MNL OL DF 218710) <u>14. ožujka 1433.</u> (MNL OL DF 231125) (Tkalčić Mon. Zagr. 2, dok. 63, str. 72-74)
Matko Talovac [Matko Talloucz]	<u>3. rujna 1433.</u> (VML Vasvári káptalan országos lt. Litt. Instr. 12/5; MNL OL DF 262544; Vas. reg. br. 303)
Ladislav od Csálye [<i>Ladislaus de Chalya</i>]	<u>22. prosinca 1433.</u> (HDA Sv. Jelena Koruška 41; MNL OL DF 286109; Vjesnik 7 (1905.), dok. 41, str. 7-8)
Pavao Stančić i Vukić Vardinski iz Bosne [Paulus Stanchich et Wlkych Vardinsky de Bozna]	<u>1. svibnja 1436.</u> (MNL OL DL 44086)
Stjepan Gusaković i Vukić Mirohvić iz Bosne [Stephanus Guzakoych et Wlkych Mirohuych de Bozna]	<u>28. travnja 1439.</u> (MNL OL DL 13365)
Mavar [Maurus]	<u>1. prosinca 1444.</u> (AHAZU D-XI-20; MNL OL DF 231213)
Juraj Rybesy de Peruecz i Ladislav Filemić de Eunereth [Rybesy Georgius de Peruecz et Fylemich Ladislaus de Eunereth]	<u>prije 31. kolovoza 1445.</u> (HDA Sv. Jelena Koruška 46; MNL OL DF 286112; Vjestnik 7 (1905.), dok. 46, str. 10-11)
Ladislav Pataki [Ladislaus Pathaky]	<u>31. kolovoza 1445.</u> (HDA Sv. Jelena Koruška 46; MNL OL DF 286112; Vjesnik 7 (1905.), dok. 46, str. 10-11)
Damijan Šajnović [Damian Saynowich]	<u>8. rujna 1448.</u> (AHAZU D-IV-22; MNL OL DF 230393)

Juraj Piers (ujedno <i>comes Varasdiensis</i>) [<i>Georgius Pyers</i>]	14. svibnja 1451. (AHAZU D-VIII-112; MNL OL DF 231014) 19. ožujka 1454. (MNL OL DL 35977)
Vaganec i Iruta [<i>Vaganecz et Irutha</i>]	21. kolovoza 1459. (AHAZU D-XIII-44; MNL OL DF 231426)
Matej Ampulić [<i>Mathias Ampulicz</i>]	26. travnja 1466. (AHAZU D-XIV-45; MNL OL DF 231524)
Andrija Bot od Bayne (s naslovom <i>comes</i> Velikog Kalnika) [<i>Andreas Both de Bayna</i>]	13. studenog 1492. (HDA Archivum Drasković, Archivum Maius 45/9; MNL OL DF 233345)
Franjo Batthyányi i Grgur Horvat [<i>Franciscus de Bathyan et Gregorius Horwath</i>]	25. veljače 1499. (HDA Obitelj Bešenić Kasete 1/12; MNL OL DF 279543)
Stjepan [<i>Stephanus</i>]	18. prosinca 1512. (HDA Obitelj Bešenić Kasete 1/14; MNL OL DF 279545)

2. Zemaljski župan (*comes terrestris*)

Kao što je to bio slučaj i u drugim slavonskim županatima (poput Rovišća, Križevaca, itd.), *iobagiones castri* birali su među sobom zemaljskog župana (*comes terrestris*), iz bogatijih i starijih obitelji. Za vrijeme obnašanja dužnosti, zemaljski župan bio je prvi među *iobagiones castri*. Bavio se pitanjima koja su ih se ticala, kao i onima koja su se odnosila na zemlje tvrdog grada. Zemaljski župan održavao je sud (*sedes iudiciaria*) zajedno s *iobagiones castri*, a kasnije s *nobiles castri* i kraljevskim plemićima. Postoje različite vrste dokumenata koje su zemaljski župani izdavali: o kupoprodajama i podijeli imovine, procjenama i sl.

Ime zemaljskog župana Velikog Kalnika	Prvi i posljednji spomen u izvorima
Sevlad [<i>Zolad</i>]	1253. (AHAZU D-I-57; MNL OL DF 230141; CD 4, dok. 473, str. 543)
Martin [<i>Martinus</i>]	prije 25. kolovoza 1264. (NAZ Priv 10; MNL OL DF 251983; CD 5, dok. 800, str. 304-305) 1266. (HDA DMV 19; MNL OL DF 218516; CD 5, dok. 886, str. 416-417)
Petar, sin Sevlada [<i>Petrus filius Zeulad</i>]	7. srpnja 1321. (AHAZU D-V-109; MNL OL DF 230554; CD 14, dok. 331, str. 444-446) 1. lipnja 1322. (AHAZU D-III-52; MNL OL DF 230304; CD 9, dok. 54, str. 65-66; Anjou-oklt. 6, reg. 603)
Ivan, sin Čukula [<i>Ivan filius Chukul</i>]	1332. (AHAZU D-VIIA-54; MNL OL DF 230713)

Adrian, sin Farkaša [<i>Adrianus filius Farkas</i>]	22. ožujak 1334. (NAZ DON 9; MNL OL DF 252343; CD 10, dok. 102, str. 155-157) 26. studenog 1336. (AHAZU D-III-107; MNL OL DF 230356; CD 10, dok. 214, str. 283-284; Anjou-oklt. 20, reg. 449)
Ivanko, sin Ivana [<i>Iwank filius Johannis</i>]	12. listopada 1339. (CD 10, dok. 348, str. 495-497; Anjou-oklt. 23, reg. 627) 11. ožujka 1343. (AHAZU D-IV-11; MNL OL DF 230382; CD 11, dok. 34, str. 46-47; Anjou-oklt. 27, str. 100)
Grgur, sin Finca [<i>Gregorius filius Fhymetz</i>]	3. kolovoza 1344. (AHAZU D-IV-22; MNL OL DF 230393; CD 11, dok. 109, str. 147-148; Anjou-oklt. 28, reg. 538) prije 13. ožujka 1346. (MNL OL DL 3828; CD 11, dok. 211, str. 275-277)
Juraj, sin Benka [<i>Georgius filius Benk</i>]	28. travnja 1355. (CD 12, dok. 218, str. 289-290)
Đuran, sin of Vučena [<i>Gyuran filius Wlchen</i>]	2. lipnja 1355. (AHAZU D-V-109; MNL OL DF 230554; CD 14, dok. 331, str. 444-446)
Grgur, sin Finca [<i>Gregorius filius Fynech</i>]	21. ožujka 1368. (AHAZU D-V-78; MNL OL DF 230523; CD 14, dok. 79, str. 124-126)
Juraj, sin Benka [<i>Georgius filius Bork</i>]	4. lipnja 1370. (AHAZU D-V-109; MNL OL DF 230554; CD 14, dok. 331, str. 444-446)
Jakov, sin Ivanka [<i>Jacobus filius Iwank</i>]	29. svibnja 1375. (MNL OL DL 41975; CD 15, dok. 95, str. 130-131)
Juraj, sin Malčeca [<i>Georgius filius Malchech</i>]	11. kolovoza 1383. (AHAZU D-VI-72; MNL OL DF 230628; CD 16, dok. 304, str. 384) 16. kolovoza 1384. (AHAZU D-VI-86; MNL OL DF 230641; CD 16, dok. 362, str. 482)
Jakov, sin Ivanka [<i>Jacobus filius Iwanka</i>]	12. lipnja 1385. (SML Mohács előtti oklevelek gyűjteménye 76; MNL OL DF 268253; CD 16, dok. 406, str. 523-524) 1. listopada 1387. (AHAZU G-I-3; CD 17, dok. 68, str. 92-93)
Juraj, sin Malčeca [<i>Georgius filius Malchech</i>]	27. travnja 1389. (AHAZU D-VIIA-23; MNL OL DF 230681; CD 17, dok. 144, str. 196-197)
Lovro, sin Jakova [<i>Laurentius filius Jacobi</i>]	26. siječnja 1395. (AHAZU D-VIIA-66; MNL OL DF 230728; CD 18, dok. 5, str. 7-8) 24. ožujka 1405. (AHAZU D-VIIB-39; MNL OL DF 230847)
Toma, sin Jurja [<i>Thomas filius Georgii</i>]	10. listopada 1405. (AHAZU D-VIIB-42; MNL OL DF 230850) 18. rujna 1414. (AHAZU D-VIII-112; MNL OL DF 231014; ZsO 4, reg. 2489)
Stjepan Kerser, sin Egidija od Rušin Broda [<i>Stephanus Kerser filius Egidii de Rusin Brod</i>]	3. prosinca 1415. (AHAZU D-VIII-51; MNL OL DF 230951; ZsO 5, reg. 1295) 17. svibnja 1429. (HDA DMV 216; MNL OL DF 218710)
Benedikt, sin Šimuna od Vojnovca [<i>Benedictus filius Simoni de Voynouch</i>]	21. svibnja 1431. (AHAZU D-X-4; MNL OL DF 231116) 20. svibnja 1432. (AHAZU D-X-8; MNL OL DF 231120)

Toma, sin Jakova od Visokog [<i>Thomas filius Jacobi de Vizoko</i>]	13. siječnja 1433. (AHAZU D-X-13; MNL OL DF 231125) 29. ožujka 1435. (AHAZU D-X-60; MNL OL DF 231144)
Grgur, sin Tome od Bogačeva [<i>Gregorius filius Thomae de Bagathewa</i>]	1. svibnja 1436. (MNL OL DL 44086)
Dimitrije, sin Blaža od Šamrovca [<i>Demetrius filius Blasii de Samrouch</i>]	28. travnja 1439. (MNL OL DL 13365) 8. rujna 1439. (MNL OL DL 39958)
Nikola, sin Petra od Pataka [<i>Nicolaus filius Petri de Patak</i>]	26. siječnja 1440. (MNL OL DL 35959)
Grgur, sin Tome od Bogačeva [<i>Gregorius filius Thomae de Bagachewa</i>]	13. lipnja 1441. (HDA Obitelj Drašković 59/21; MNL OL DF 279446)
Nikola, sin Petra od Pataka [<i>Nicolaus filius Petri de Patak</i>]	12. veljače 1443. (MNL OL DL 35956) 24. ožujka 1444. (HDA Obitelj Drašković, Archivum maius 65/15; MNL OL DF 233447)
Ivan, sin Martina od Pataka [<i>Johannes filius Martini de Patak</i>]	21. srpnja 1444. (HDA Obitelj Drašković 59/2 i 59/3; MNL OL DF 279442) 31. kolovoza 1445. (HDA Plemička općina Sv. Jelena Koruška 46; MNL OL DF 286112; Vjesnik 7 (1905.), dok. 46, str. 10-11)
Nikola, sin Petra od Pataka [<i>Nicolaus filius Petri de Patak</i>]	8. svibnja 1447. (HDA Obitelj Drašković, Archivum maius 65/16; MNL OL DF 233448)
Valentin, sin Jurja od Ižanovca [<i>Valentinus filius Georgii de Isanowcz</i>]	25. lipnja 1447. (GYMSM Soproni Levéltára. Csornai Konvent Hiteleshelyi Levéltára. Copiae litterarum. 5640/461; MNL OL DF 286775) 23. prosinca 1449. (MNL OL DL 102112)
Pavao, sin Mikčeca od Cirkvene [<i>Paulus filius Mikchech de Cyrkwena</i>]	14. svibnja 1451. (AHAZU D-VIII/112; MNL OL DF 231014) 20. srpnja 1451. (MNL OL DL 33295)
Benedikt, sin Grgura od Presečnog [<i>Benedictus filius Gregory de Prezchnafew</i>]	27. lipnja 1452. (MNL OL DL 49425) 30. rujna 1455. (AHAZU D-XII-75; MNL OL DF 231363)
Nikola, sin Petra od Pataka [<i>Nicolaus filius Petri de Patak</i>]	21. kolovoza 1459. (AHAZU D-XIII-44; MNL OL DF 231426)
Benedikt, sin Grgura od Presečnog [<i>Benedictus filius Gregory de Prezchnafew</i>]	18. rujna 1459. (AHAZU D-XII-46; MNL OL DF 231428) 29. travnja 1466. (AHAZU D-XIV-45; MNL OL DF 231524)
Stjepan, sin [...] od Vojnovca [<i>Stephanus filius ... de Voynochi</i>]	1. srpnja 1466. (HDA DMV 426; MNL OL DF 218910)

4. Stotnik (*centurio*)

Stotnik je bio na čelu jedinica kastrenza (*castrenses*), ljudi nižeg statusa u službi tvrdog grada. Takva se jedinica u izvorima nalazi kao *centurionatus*. Budući da se u Velikom Kalniku spominje isključivo po jedan stotnik u nekom trenutku, proizlazi da su kastrenzi činili samo jedan *centurionatus*. Pojednosti o dužnostima stotnika u slučaju Velikog Kalnika su nepoznate.

Ime stotinka Velikog Kalnika	Prvi i posljednji spomen u izvorima
Michael [Mychael]	6. listopada 1266. (AHAZU D-II-16; MNL OL DF 230180; CD 5, dok. 873, str. 395)
Ivec, sin Pavla [Juech filius Pauli]	22. ožujka 1334. (NAZ DON 9; MNL OL DF 252343; CD 10, dok. 102, str. 155-157)
Ivan, sin Martina [Johannes filius Martini]	26. studenog 1336. (AHAZU D-III-107; MNL OL DF 230356; CD 10, dok. 214, str. 283-284; Anjou-oklt. 20, reg. 449)
Ivec, sin Pavla [Iwech filius Pauli]	12. listopada 1339. (CD 10, dok. 348, str. 495-497; Anjou-oklt. 23, reg. 627.)
Ivan, sin Martina [Johannes filius Martini]	11. ožujka 1343. (AHAZU D-IV-11; MNL OL DF 230382; CD 11, dok. 34, str. 46-47; Anjou-oklt. 27, reg. 100)
Juraj, sin Gurdine [Georgius filius Gurdina]	3. kolovoza 1344. (AHAZU D-IV-22; MNL OL DF 230393; CD 11, dok. 109, str. 147-148; Anjou-oklt. 28, reg. 538)
Ivan, sin Martina [Johannes filius Martini]	28. travnja 1355. (CD 12, dok. 218, str. 289-290)
Ivan Niger [Johannes Niger]	21. ožujka 1368. (AHAZU D-V-78; MNL OL DF 230523; CD 14, dok. 79, str. 124-126)

5. Pristav (*pristaldus*)

Pristav (*pristaldus*) je vršio dužnosti slične onima koje je inače obavljao *homo banalis*. No, prema izvorima za Veliki Kalnik, čini se da je osoba koja se tu naziva pristav bila nešto drugo od banovog delegata. Čini se da u tom županatu ta služba nije bila samo postavljena *ad hoc*.

Ime pristava Velikog Kalnika	Prvi i posljednji spomen u izvorima
Ivanko, sin Ivana [Iwanko filius Johannis]	12. listopada 1339. (CD 10, dok. 348, str. 495-497; Anjou-oklt. 23, reg. 627)
Ižan, sin Vojina [Isan filius Woyn]	21. veljače 1342. (HDA Deposit: Obitelj Besenić Kasete 1/1; MNL OL DF 279533; Anjou-oklt. 26, reg. 66) 11. ožujka 1343. (AHAZU D-IV-11; MNL OL DF 230382; CD 11, dok. 34, str. 46-47; Anjou-oklt. 27, reg. 100)
Jakov, sin Bogdana [Jacobus filius Bogdan]	3. kolovoza 1344. (AHAZU D-IV-22; MNL OL DF 230393; CD 11, dok. 109; str. 147-148; Anjou-oklt. 28, reg. 538)

Iwanko, sin Ivana [<i>Iwank filius Johannis</i>]	28. travnja 1355. (CD 12, dok. 218, str. 289-290)
Adrian, sin Tome od Presečnog [<i>Adrianus filius Thome de Prezechnafew</i>]	22. prosinca 1433. (HDA Sv. Jelena Koruška 41; MNL OL DF 286109; Vjesnik 7 (1905.), dok. 41, str. 7-8)

Éva B. Halasz

The Archontology of Veliki Kalnik in the Middle Ages

Summary

The ruins of the castle of Veliki Kalnik (Hung. Nagykemlék) are located in the northern part of Croatia, near the town of Križevci. The castle was built as early as 1242: it was attacked by the Mongols at that time. King Stephen V granted the castle and its appurtenances to Ban Roland of the Rátót kindred in 1270. It was again mentioned as a royal castle by King Andrew III in 1291. In the Angevin period, the castle was a part of the honour of the Ban of Slavonia. Vuk Hrvatinić held it between 1396 and 1405, and after his death the castle was owned by his widow. In 1409, Queen Barbara, wife of King Sigismund, got it. It was later pledged to John Garai and his wife, and then to Duke Ziemowit IV of Poland. In 1428 the bishop of Zagreb, John Alben, got it as a donation, and bequeathed it to his church in his testament. However, the king reacquired it and later gave it to King Tvrtko II of Bosnia in 1435 and afterwards as a pledge to Ulrich of Cilli in 1439. In 1481 King Matthias Corvinus donated Veliki Kalnik to Duke Ladislav Kosača of St. Sava, and later in 1487 the king gave it to Andrew Bot of Bajna as a pledge. King Wladislas II donated the castle to Duke John Corvinus, son of King Matthew I, in 1490. After the death of Christopher, the son of John Corvinus, in 1506, the king donated Veliki Kalnik to the duke's widow and daughter. In 1510, Margrave George of Brandenburg got it from King Wladislas II.

The *comitatus* of Veliki Kalnik lay around the castle, and in the Árpád period it was an independent royal county of Slavonia. It is unknown when it was established. In the fourteenth century, this county was integrated into the county of Križevci as a castle district. The history of the castle district is connected with the history of the castle of Veliki Kalnik in such a way that the castellans of the different owners can be identified. In the thirteenth century, the authorities of the *comitatus* of Veliki Kalnik consisted of the *comes* and the *comes terrestris*. In the later period, when Veliki Kalnik was a castle district, the most important people in it were the castellan and *comes terrestris*. In the fifteenth century, instead of the castellan, the head of the castle district held the title of captain (*capitaneus*). In the thirteenth and the fourteenth century, there were also lesser office-holders (*centurio, pristaldus*) mentioned in documents, but later they disappeared. However, it seems that these offices were still filled in the second half of the fourteenth and in the fifteenth century, but the names of their holders are not mentioned in the sources.

In the last twenty years, two Hungarian historians have concerned themselves with the medieval archontology of Hungary. First, in 1996, Pál Engel published a book about the office-holders from 1301 to 1457. Attila Zsoldos collected the archontology of the Arpadian period and published it in 2011. However, they concentrated just on the upper levels of office-holders, at the level of castellans and above. The *comites terrestres* and the lesser office-holders of the Slavonian castle districts were not taken into consideration. There are also some data about the castellans, which need to be corrected, because new sources have been published in the last two decades and some new castellans were found to be mentioned in the archontology. Naturally, it is expected that this archontology of Veliki Kalnik will also be in need of revision, with new research and publications of sources in the future.

Key words: Veliki Kalnik, archontology, captain (*capitaneus*), castellan (*castellanus*), *comes terrestris*, centurion, *pristaldus*, the Middle Ages